

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

**Historie a současnost české policejní uniformy
Czech police uniform: past and present**

Pavla Kovaříčová

Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství
Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Marie Bakšteinová
Studijní program: kombinované studium
obor vychovatelství

2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Pro Pavlu Kovařicovou

dat.nar. 9.2.1974

Adresa bydliště: K výtopně 1236, Praha 5 – Zbraslav 156 00

Obor: Vychovatelství, kombinované studium při ÚPRPŠ

Vedoucí katedry Vám ve smyslu nařízení vlády České republiky č. 111/1998

Sb. o státních závěrečných a státních rigorózních zkouškách, určuje tuto bakalářskou práci:

Název tématu (česky a anglicky):

Historie a současnost české policejní uniformy

/Czech police uniform: past and present

Obsah práce :

Studentka v úvodu pojedná o uniformitě v odívání, vysvětlí pojmy jako je dress code a zváží, jakým způsobem se s uniformitou v módě běžně setkáváme a co tato skutečnost o společnosti a lidské povaze vypovídá.

V hlavní části práce se studentka zaměří především na současnost, ale také na historický vývoj policejní uniformy na našem území od První republiky, bude reflektovat její estetické, ale i sociální proměny. Policejní uniformu bude vnímat jako společenský symbol i metaforu, skrze kterou se občané vztahují ke státní autoritě a pojímům jako bezpečnost, spravedlnost, řád a pořádek. Své názory bude ilustrovat a propojovat s kulturními odkazy, které dohledá (například i ve filmu nebo beletrii).

Ve výtvarně didaktické části studentka navrhne, jak by se témata obsahově spojená s uniformitou (nejen) v odívání dala uplatnit ve výtvarném typu výuky, konkrétně navrhne výtvarné úkoly pro výtvarnou řadu. Uvede věk žáků a typ školního zařízení, pro které by tato výtvarná řada byla vhodná.

Ve autorské výtvarné části zpracuje téma policejní uniformy skrze umělecký autorský cyklus fotografií z policejního prostředí.

Rozsah práce: 35 stran

Rozsah příloh (výzkumný materiál): Výzkumné šetření formou dotazníku.

Seznam odborné literatury :

Oděv jako znak - Jana Skarlantová

Dějiny policie a četnictva - Pavel Macek, Lubomír Uhlíř

Dějiny odívání - Ludmila Kybalová

1000 uniforem -

Uniformy vermachtu

+ další odborná literatura v průběhu studia pramenů

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Marie Brožová, tel. 775311083, mb42@volny.cz

Datum zadání bakalářské práce: březen 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2012

ředitelka

UPRPŠ

V Praze dne

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Historie a současnost české policejní uniformy vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

11. dubna 2012

.....
Pavla Kovaříčová

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Mgr. Marii Bakšteinové za její cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

.....
Pavla Kovaříčová

NÁZEV: Historie a současnost české policejní uniformy

AUTOR: Pavla Kovaříčová

KATEDRA: Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Marie Bakšteinová

ABSTRAKT

Bakalářská práce si klade za cíl přiblížit vývoj policejní uniformy od první republiky do současnosti, poukázat na přesahy pojmu uniformita do módy a hodnot civilní společnosti a zároveň zhodnotit možnosti využití tohoto tématu ve výtvarné výchově skrze návrh výtvarné řady a jeho reflexe skrze vlastní autorskou tvorbu. Práce nastiňuje klíčové pojmy, poté plynule přechází do části věnující se vývoji a popisu policejní uniformy, na kterou navazuje výtvarná část. Tato je pojata ze dvou hledisek. Prvním hlediskem je zamyšlení se nad vhodností témat souvisejících s policejní uniformou pro žáky různých věkových skupin a druhým hlediskem je samotná autorská část zachycující policejní uniformu v běžném životě.

KLÍČOVÁ SLOVA:

móda - oděv - dress code - uniformita – policejní uniforma – výtvarná výchova

TITLE: Czech police uniform: past and present

AUTHOR: Pavla Kovaříčová

DEPARTMENT: Institute professional development workers in education

SUPERVISOR: Mgr. Marie Bakšteinová

ABSTRACT:

This bachelor thesis aims to show the development of police uniforms from the First Republic to the present, to point out the overlaps of concept of uniformity into fashion and values of civil society and also to evaluate the possibilities of this subject in art education through a number of designs and its reflection through the author's own work. The work outlines the key concepts, then continuously passes into the part which is dedicated to developing and describing police uniforms, followed by the artistic part. This part has two aspects. The first aspect is thinking about appropriateness of topics related to police uniforms for pupils of different age groups and the second aspect is the author's part capturing a police uniform in everyday life.

KEYWORDS:

fashion – clothing - dress code – uniformity - police uniform - art education

Obsah

Úvod	9
1. Uniformita odívání	10
1.1 Vymezení základních pojmů a vysvětlení souvislostí mezi nimi	10
1.2 Způsoby výskytu uniformity v běžné módě	13
1.3 Uniformita a její výpověď o společnosti a lidské povaze	14
1.3.1 Historický vývoj uniformity	15
2. Historie a současnost české policejní uniformy	18
2.1 Historie vývoje policejní uniformy v ČR od První republiky do r.1998 ..	19
2.1.1 Období první republiky	19
2.1.2 Období II. světové války	23
2.1.3 Vznik Policie České republiky	28
2.2 Současné pojetí policejní uniformy	29
2.3 Policejní uniforma jako společenský symbol i metafora	30
2.3.1 Policejní uniforma jako společenský symbol	30
2.3.2 Policejní uniforma jako metafora	32
3. Výtvarná část	34
3.1 Témata obsahově spojená s uniformitou a jejich uplatnění ve výtvarném typu výchovy	34
3.1.1 Témata určená pro děti od šesti let	35
3.1.2 Témata vhodná pro žáky ve věku od deseti let	38
3.1.3 Témata vhodná pro žáky ve věku od dvanácti let	40
3.2 Výtvarné úkoly pro výtvarnou řadu určenou žákům	42
3.3 Autorská výtvarná část	45
Závěr	53
Použitá literatura a zdroje	55

„Četníkovi jest zakázáno, když koná službu nebo vchází do místností úředních nebo bytů soukromých, tabák kouřiti, psy s sebou voditi a nepřírozeně a pitvořivě se pohybovati. Naopak četníkovi jest přikázáno dbáti čistoty a upravenosti své uniformy, obutí i zbraně. Vůbec má se četník varovati všeho, co by mohlo dáti příčinu k nepříznivému posuzování, pomluvám nebo dokonce posměchu ze strany obecnstva“¹.

Jedno z četnických nařízení za první republiky.

¹ <http://www.radio.cz/cz/rubrika/co-vsechno-patri-k-prvorepublikovemu-cetnictvu>

Úvod

Uniforma je součástí našeho běžného života. Pod pojmem uniforma si většina z nás představí uniformu vojenskou a policejní, ale jako uniformu je nutné chápat jakýkoliv stejnokroj nebo jednotnost oblékání. S uniformou se tedy setkáváme v téměř všech odvětvích společenského a úředního života. Jednotlivé prvky uniformního odívání v průběhu svého vývoje prošly zásadními změnami a stejně jako prvky civilní módy, tak i prvky uniforem, se vyvíjí podle společenského, politického a technického vývoje společnosti.

Také součástí mé profese je uniforma, a to policejní. Jako žena se zajímám o módní trendy, změny v odívání a o změny v technologiích nových moderních látek. Současně si uvědomuji, že právě vizuální podoba uniformy velmi ovlivňuje a působí na vnímání uniformity. Zejména tyto skutečnosti mě vedly k výběru téma bakalářské práce Historie a současnost policejní uniformy.

Cílem práce je přiblížit vývoj policejní uniformy od první republiky do současnosti a současně posoudit zda je tato tematika vhodná pro zařazení do výtvarné výchovy a stanovit výtvarné úkoly pro výtvarnou řadu podle vhodnosti dle věku dětí a dle typů školních zařízení.

Práce je rozdělena do tří hlavních částí. V první části budu vymezovat základní pojmy související s uniformitou jako móda, oděv, dress code, uniformita. V druhé části se budu věnovat vývoji policejní uniformy od doby První republiky do současnosti. Na tuto část plynule navážu výtvarnou částí, ve které se pokusím navrhnout témata spojená s policejní uniformou, tak aby byla využitelná pro výtvarnou výchovu. Tuto část zakončím cyklem autorských fotografií policejních uniforem. Součástí práce podle jejího prvotního zadání mělo být výzkumné šetření formou dotazníku, který měl být přílohou práce. Tato část nebude, z podnětu vedoucí práce, do práce zahrnuta.

1. Uniformita odívání

Jak zásadní a důležitý je první dojem, který člověk vyvolá, ví každý. Je také pravda, že není možné soudit a případně i odsoudit osobu podle toho jak vypadá, dokud ji blíže nepoznáme. Snad každému z nás se již přihodilo, že se při úsudku na první pohled trefil vedle. Za extravagantním zevnějškem se mnohdy ukrýval člověk značných kvalit, které se s prvním dojmem neslučují. Je však pracovní vztah tou správnou a nejlepší příležitostí jak poznat svého partnera dostatečně i přes jeho nedbalý, provokující či nestandardní zevnějšek? Dokážeme odhadnout, s kým jednáme?

Tak tomu není. Stále platí nejen u obchodního partnerství, ale především v pracovních vztazích, že první dojem hraje zásadní roli v hodnocení člověka. Svým zevnějškem sdělujeme nejen preferenci stylu, který uznáváme, přiznáváme životní postoj i své estetické cítění. Vyjadřujeme dále respekt a uznání k jinému člověku, k partnerovi v pracovním vztahu i k situaci, ve které se nacházíme. A z tohoto vzájemného respektování by měl vycházet i pracovní vztah. Respekt i uznávání všeobecně platných norem či obecně platných pravidel v zaměstnání by mělo patřit k samozřejmostem, kterými veřejně projevujeme své postoje pracovní i společenské a to bez ohledu na ty, které preferujeme ve svém soukromém životě.

Oblečení je naší vizitkou, je naší výpovědí o vlastním postoji k okolí i k sobě samotnému. Oblečení je i zároveň měřítkem našeho úspěchu a s přesností nám prozrazuje postavení.

Uniformita je jednotnost, jednotvárnost v oblékání. Uniformní styl vzniká na základě shody a dobrovolné příslušnosti k firmě nebo určité skupině, která vyznává určitý životní styl².

1.1 Vymezení základních pojmů a vysvětlení souvislostí mezi nimi

Mezi základní pojmy související s uniformitou můžeme zařadit pojem móda, oděv, dress code, uniforma.

² SKARLANTOVÁ, J. Oděv jako znak. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, str. 133-156

- **MÓDA** – Móda je aktuálně upřednostňovaný způsob jak se některé věci dělají. Při změně módy měníme způsob užití nebo řešení oděvů. Nejčastěji pojem móda spojujeme s oblékáním, kde popisuje v daném období upřednostňovaný vzhled oděvů, úpravu vlasů a úpravu zevnějšku obecně. Móda zasahuje také do jiných oblastí než je oblékání. Do značné míry ovlivňuje hudbu, umění, politiku, sport, vědní obory, ale také reklamu. Dalo by se říci, že móda celkově ovlivňuje komerční, uměleckou a politickou sféru.
- **ODĚV** – (odívání) je označení pro výrobky z tkanin, látek, kůže, umělých hmot a dalších materiálů, které lidé používají pro ochranu nebo okrasu svého těla. Oděv lidem slouží k zakrytí nahoty, k ochraně těla před některými klimatickými vlivy, k ochraně těla před mechanickými a tepelnými vlivy a jako okrasa.
- **DRESS CODE** – je pravidlo odívání a můžeme ho definovat jako obecně uznávaný vzor a soubor pravidel v oblékání³. Tyto pojmy, ačkoliv je přiblížíme samostatně, musíme chápat a vnímat jako celek. Jednotlivé pojmy jsou vzájemně propojené a provázané, proto je nelze od sebe striktně rozdělit. Firemní dress code pak jako soubor pravidel a doporučení pro zaměstnance a představitele firmy, jak volit vhodné oblečení pro jednotlivé příležitosti⁴. Příkladem může být moderátor sportovního zpravodajství na programu České televize s kravatou se zeleným akcentem, pracovník nebo manažer firmy IBM v modré kravatě nebo košili, zaměstnanec mobilního operátora Vodafone v červeném triku. Jde vlastně o jakýsi jednotný styl oblékání firmy, vycházející z firemních znaků a barev s přihlédnutím k oboru podnikání firmy. Spojuje ho většinou jednotící prvek, barva nebo detail, který zaujme a je charakteristický a zároveň rozlišující. Pokud jsou pravidla v oblékání ve firmě funkční, lze s určitostí rozlišit hierarchii pozic firmy a postavení jednotlivých zaměstnanců. Úspěchu firmy v podnikání napomáhá profesionální vzhled zaměstnanců. Požadovaný dress code bývá ve větších firmách doporučován, někdy přímo vyžadován jako standard. U menších firem nejsou tato pravidla, zásady a doporučení pevně daná. Může pak docházet k nedorozuměním a k společensky nepatřičným situacím. Dress code však nelze chápat pouze jako oblek s bílou košilí, kravatou nebo jako dámský kostým.

³ <http://www.promena.cz/firmy/dress-code/>

⁴ <http://www.promena.cz/firmy/dress-code/>

Doporučovaným profesionálním vzhledem můžeme chápat i dodržování předem daných materiálů, barev a stylu.

- **UNIFORMA** – pod pojmem uniforma chápeme předepsaný, jednotný oděv charakterizující skupinu lidí, která ho nosí. Uniformy můžeme dělit na politické, vojenské, policejní, školní, pracovní, vězeňské, sportovní, církevní oděvy apod. Díky stejnému vzhledu uniformy umožňují jednoduché rozpoznávání příslušníků určité skupiny nebo postavení v zaměstnání. Mezi uniformy patří pracovní uniformy, které nosí policisté, hasiči, vojáci, číšníci, kuchaři, letušky a piloti. Uniformy zájmových organizací, mohou to být střediska volného času např. skauti, mažoretky, tanečníci a lidé s podobnými zájmy jako např. sportovci při kolektivních hrách. Uniformy také můžeme vidět u soudu jako soudcovské taláry, vězeňské obleky, nebo v některých vybraných školách i školní uniformy z důvodu začlenění žáků všech sociálních skupin mezi ostatní. Různé uniformy používáme i na určité volnočasové aktivity jako je jezdecká uniforma. Uniforma je na rozdíl od uniformity diktovanou normou, která nedovoluje individuální odchylky a varianty, představuje cílené sjednocení oděvu za účelem jednotného vzhledu vzájemně odlišných jedinců. Jednotné uniformy vytvářejí vizuální jednotu celku. Každé porušení normy většinou bývá postihováno. Individualita každého nositele je uniformou záměrně potlačena, což má i psychologické následky. Uniforma dává nositeli důstojnost, pocit moci a nadřazenosti, sebevědomí i anonymitu a ztrátu osobní zodpovědnosti.

Mezi uniformy ovšem neřadíme oblečení různých skupin lidí s různými životními postoji, jako jsou např. skinheads, pro které jsou typické těžké pracovní boty s okovanou špičkou, vojenská letecká bunda zvaná bomber a džíny nebo skupiny lidí, kteří vyznávají určitý životní styl jako EMO, HIP HOP, motorkářský styl a směr. Ačkoliv se jejich styl oblékání může jevit jako forma uniformy, tak tito se takto oblékají dobrovolně. Těmto nikdo nediktuje, jak se mají oblékat, proto tyto skupiny nemůžeme řadit do uniformního oblékání.

1.2 Způsoby výskytu uniformity v běžné módě

Z hlediska psychologie odívání uniformní oděv stírá věkové i sociální rozdíly pracovníků. Přirozená uniformita oděvu vyplývá ze stejného sociálního statutu, který vede k podobnému nebo stejnému postavení v zaměstnání. U velkých firem a státních organizací se považuje dress code za věc povinnosti. Proto se můžeme u těchto organizací setkávat s různými druhy uniformních obleků podle toho na jaké pozici je určitý pracovník zařazený. Můžeme je rozeznávat od obleku pro managery, asistentky, úředníky až po pracovní oděvy pro security, údržbu a úklid. Pracovní oblečení se stalo přirozeně vytvořenou normou⁵.

Ve volném čase se můžeme setkat s různými styly modelů oblečení, jako např. společenské, volnočasové, pracovní a sportovní. Tyto můžeme dále dělit podle druhu sportu, společenské události, způsobu trávení volného času. Podle druhu stylu oblečení adekvátně odpovídá také výběr střihu a materiálu např. v případě návštěvy divadla nebudu volit hokejový dres. Postupem času se střihy i použité oděvní materiály mění průběžně podle módy a trendů, které jsou v dané době módní. Všechny druhy používaných oděvních materiálů se postupně vyvíjí a v poslední době je na našem trhu spousta nových funkčních materiálů, např. thermo. Tyto materiály se používají na různé druhy oděvů a v současné době se tyto funkční materiály začínají používat také u uniformních oděvů, které používáme v zimním období jako funkční prádlo.

Jak jsem již přiblížila výše, uniformní oděvy můžeme rozdělit do několika níže popsaných oděvních stylů. Jedná se o oděvní styly typické pro formální příležitosti a pro příležitosti, při kterých se očekává určitá řekněme „ústrojová“ kázeň, ačkoliv se oděv může jevit jako neformální oblečení. Mezi tyto styly nesporně patří:

- **BUSINESS STYL** – oproti volnému stylu je tento styl mnohem přísnější. Nejsou povoleny žádné větší výstřelky. Tento styl má za úkol, aby oblečení neodvádělo pozornost od jednání. Muži by měli mít tmavý oblek, světlou košili s dlouhým rukávem, kravatu, tmavé ponožky, kožené šněrovací boty a standardní upravený účes. Ženy by měly nosit tmavý kostým s bílou košilí, v každém počasí punčochy, boty by měli být kožené lodičky s plnou špičkou. Make-up by měl být

⁵ <http://www.promena.cz/firmy/dress-code/>

decentní a vůně by měly být lehké.

- **BUSINESS CASUAL STYL** – je neformálním oblékáním. Je to uvolněnější, ale stále profesionální oblečení, které mívá v každé firmě jiná pravidla. Pro muže je vhodná košile s límečkem, ale část ji lze nahradit polokošilí nebo sportovní košilí. Kravata u těchto košilí není nutná. Přes košili můžeme použít sportovní nebo bavlněné sako. Kalhoty musí být dlouhé. Boty mohou být mokasíny. Pro ženy je v tomto stylu oblékání vhodná sukně i kalhoty. Boty mohou být látkové na nízkém podpadku.
- **CASUAL STYL** - je módní styl založený zejména na kombinacích formálních oděvů jako je oblek, košile a kravata s neformálními jako svetr²⁾.
- **BLACK TIE** – páni by měli volit jako oblečení smoking a u dam se očekává dlouhá večerní toaleta. Black Tie – vznikl v 19. Století v Anglii.
- **CREATIVE BLACK TIE** – při formální události umožňuje uplatnění módních trendů ve večerním oblečení.
- **FORMAL** - opět znamená formální oblečení, ale v kreativním prostředí je možné svému outfitu trochu odlehčit, např. pánové mohou zvolit smoking pouze s černou košilí bez kravaty a ženy mohou zvolit i koktejlky nebo elegantní večerní kostým.
- **SEMI FORMAL** – tento oděv je ovlivněn časem, ve kterém se událost koná. Přes den je pro pány nejvhodnější tzv. vycházkový oblek, pro dámy pouzdrové šaty, formální kostýmek, elegantní byznys styl. Ve večerních hodinách páni zvolí černý oblek a dámy společenské koktejlky.
- **DRESSY CASUAL** – nedbalá elegance, která spočívá v tom, aby se lidé v oblečení cítili pohodlně, ale byla při tom zachována určitá úroveň profesionality⁶.

1.3 Uniformita a její výpověď o společnosti a lidské povaze

S uniformitou se tedy setkáváme dennodenně v běžném životě. Mnohdy si ani neuvědomujeme, že je uniformita součástí našeho života a mnohdy se jí nezáměrně

⁶ <http://www.mahastudio.cz/slovník/dress-code/> 23.8.2011

podvolujeme a podřizujeme. Automaticky se např. do zaměstnání oblékáme podle určitých pravidel, a při volbě např. nového zaměstnání nebo volbě sportovní aktivity většinu z nás nepřekvapí požadavek na způsob odívání. Oděvy jsou významnou součástí identity každého člověka a zároveň jeho včlenění do určitého společenství. Každý oděv vykazuje v každé době určitou individualitu svého nositele i vývoje, který probíhá ve společnosti. Odívání vyplývá ze života společnosti a stává se zcela přirozenou součástí. Oděvní kultura lidstva je nesmírně rozsáhlou oblastí, která má svou rozmanitost odívání v různých kulturách a etnikách. Oděv jako znak integrace jedince do společnosti fungoval po tisíciletí. Tento systém oděvních znaků je nejrozmanitější, nejefektivnější a nejznámější. S demokratickým způsobem uspořádání společnosti se tradiční hierarchie oslabuje. S postupnou individualizací společnosti nabírá nové znaky a v posledních letech proběhly zcela zásadní změny, které se podílely nejen na vytvoření moderní oděvní kultury, ale i na nových hodnotových postojích. Odívání není pouze racionální činnost, je v něm i mnoho nejasného a emotivního. Znaky a symboly se při odívání jedincem promítají specifickým způsobem do jeho vnějšího vzhledu.

1.3.1 Historický vývoj uniformity

Uniformita není pouze fenomén současné doby. S uniformitou se setkáváme také v historii. Většina historických módních slohů vykazuje znaky uniformity. Pokud bychom chtěli udělat průřez historickými módními styly, pak bychom dospěli k následujícímu.

Gotické oblečení se vyznačovalo mnohotvárností střihu, který zdůrazňoval tvar postavy. Oděv samotný byl velmi jednoduchý. V tomto období přichází v módě nový způsob zapínání. Šněrování je nahrazeno knoflíky. Sukně byly přiléhavé, rukávy byly ukončené ozdobnými cípy. Šaty byly zpravidla doplňovány kožešinou. Ženy používaly jako pokrývku hlavy čtvercové volány nebo dlouhý špičatý klobouk se závojem. Pro mužský oděv byla typická lněná nebo hedvábná košile, přes kterou se nosil kabátec.

V období renesance se každá země vyznačovala jinou kulturou a tím i stylem oděvů. Typickými prvky pro renesanční oděv ale byly korzetové šaty ušité zejména z těžkého sametu, které zdobily různé perličky. Typické pro ženskou módu byly vlasové doplňky ve formě různých sítěk. Pro muže byly typické úzké vesty a kalhoty.

Barokní móda byla silným kontrastem k renesanční módě. Stejně jako barokní

stavby měla i móda působit zejména na city a ohromovat svou bohatostí a nádherou. Pro ženskou módu byl typický oválný výstřih, který odhaloval poprsí, ramena a šíji. Nedílnou součástí barokního dámského oděvu byl korzet, který stahoval pas a zvýrazňoval poprsí. Používaly se zejména hedvábné látky, kdy oděv doplňovalo mnoho stužek a krajek. Kontrast k útlému pasu tvořila široká sukně. V obdobném stylu se nesla také pánská móda, pro kterou byla typická košile s límcem a manžetami, vesta sahající po kolena. Na vestu se oblékal kabátec v délce vestě. Kalhoty sahaly pouze pod kolena a byly doplněny bílými punčochami. Období baroka bylo ale velmi podstatné také pro vlasovou módu, která doplňovala oděv, kdy bylo nezbytností, aby i muži nosili paruky. Paruky byly jak u mužů, tak u žen bohaté, plné vln a loken.

Rokoko se od baroka lišilo pouze v materiálech a v barvách. Používaly se lehčí, pastelové barvy. Také paruky zůstaly typické pro toto období. Rozdíl byl pouze v tom, že tvary účesů byly vyšší, ženy si do paruk včesávaly umělé ovoce nebo ptačí pera. Pánský oděv se od dob baroka nezměnil.

Od 90. let 19. století následovalo období nazývané jako „krásná epocha“. Móda v této době vycházela z předcházejícího období, ale byla mnohem jednodušší. V ženském oděvu se používaly vycpávky. Látky byly bílé nebo jemně vzorované. Výstřihy se nosily menší, rukávy byly užší a delší a v pase se vázala široká barevná stuha. Nejcharakterističtějším prvkem mužského oděvu byl kabát šitý z vlněných tkanin, který měl přiléhavý pohodlný střih, užší límec, klopy a dlouhé úzké rukávy. Tento styl byl ovlivněn uniformou. Kalhoty z vlněných látek nebo z kůže se i v tomto období pořád sahají pod kolena.

Nutno uvést, že oděvy typické pro jednotlivá historická období, tak jak jsou výše popsány, jsou typická pro vyšší společenskou vrstvu. Oděv poddaných z historického hlediska neprocházel takovými výraznými změnami. Jejich oděv byl vždy prostý, doplněn nějakým zrovna módním doplňkem tak, aby sami poddaní měli pocit, že i na jejich odívání dochází ke změnám. Oděv této skupiny byl tvořen zpravidla lněnou nebo bavlněnou košilí, halenou, lněnými kalhotami u mužů a bavlněnou sukní u žen. Pro zvláštní chvíle jako zasnuby, svatby, tancovačky byly oděvy zdobeny zejména výšivkou.

Drobné rozdíly ve způsobu a honosnosti zdobení byly také mezi jednotlivými

vrstvami vyšší společnosti. Rozdíly nalezneme mezi vrstvou měšťanskou, hraběcí, knížecí a královskou.

Ve 20. století v období před a během první světové války byl objeven nový módní styl. Zakládal se na korzetu a dlouhých úzkých sukních bez spodniček. Výstřihy opět začaly odhalovat krk. Po první světové válce se ženská móda radikálně změnila. Šaty byly šity jen s ramínky nebo krátkými rukávy, sukně se zkrátily po kolena. Dlouhé rukávy měly pouze saka a kabáty. V této době se začalo navrhovat a šít i sportovní oblečení. V tomto období ženy ustupují od používání korzetů, které se do módy vrací až s Diorem. V této době dochází k významným změnám v dámské módě, ve které se odráží emancipace ženy. Módní ikonou se stává Coco Chanel, která zavádí dosud pouze mužské oděvní části do dámské módy. Ženy začínají nosit kalhoty. Nejprve tzv. kalhotové sukně, ale postupem času kalhoty odpovídající vzhledem pánským kalhotám. Tyto kombinují se saky a vznikají první kalhotové kostýmky.

Období 2. světové války je značně ovlivněno vojenskou módou a tedy uniformou. Oděvy se šily zejména z bavlněných látek a stylem se velmi podobaly vojenské uniformě. Oděvy byly jednoduché, barevně nebyly zvláště zajímavé a výrazné.

Rychlý technický a politický vývoj po válce do značné míry ovlivnil módní trendy. Začínají se do módy zavádět speciální oděvy pro výkon určité profese např. pracovní pláště, pracovní kalhoty nebo pracovní kombinézy. Pracovní oděv fungoval nejen jako profesní znak, ale i jako znak třídní hierarchie. Ochranné oděvy jsou specifické profesní oděvy, neboť mají za úkol ochránit jedince před nepříznivými vlivy pracovního prostředí. Rozvoj nových technologií a syntetických materiálů vyvinul nové typy ochranných oděvů pro výkon profesí v extrémních podmínkách – při vysokých teplotách, v chladu a mrazu.

Ve 20. století také dochází k postupné demokratizaci odívání a volnosti jednotného módního stylu. Postupně se stírají rozdíly mezi oděvem různých společenských vrstev, dokonce se stále více přibližuje dámská móda pánským trendům. V současné době dokonce nelze podle oděvu jednoznačně určit nebo odhadnout k jaké společenské vrstvě osoba patří. Pro období současné módy neplatí téměř žádná pravidla, žádný konkrétní styl není dominantní. Pravidla jsou nastavována, někde přísněji jinde

volněji, zejména pouze v zaměstnanecké a podnikatelské sféře. Těžko si představíme úředníka v šortkách a tílku, nebo policistu bez předepsané uniformy. Některé profese se musí řídit uniformními normami. Zaměstnanci vykonávající takové profese jsou o této povinnosti předem srozuměni a dobrovolně se této „podnikové“ kultuře podřizují. Při svých volnočasových aktivitách nejsou ovšem žádnými závaznými pravidly vázáni, takže se mohou projevovat prostřednictvím módního stylu, který uznávají. Z policisty se tak může, z módního hlediska, stát motorkář v kožených kalhotách nebo raper s „rozkrokem“ u kolen.

Z uvedeného je zřejmé, že vývoj společnosti znatelně ovlivňuje módní styly, druhy oděvů, způsob jejich nošení. Rychlý vývoj v posledních letech značně ovlivňuje vývoj nových textilních technologií. V každém případě, každá doba je něčím typická a charakteristická, což se projevuje zejména v módě, oděvech a použitých materiálech.

2. Historie a současnost české policejní uniformy

Od počátku, bez ohledu na módní vývoj společnosti, je uniforma typická pro policisty, hasiče a vojáky. Tato povolání jsou odedávna striktně spjata s uniformou. Pro potřeby této práce se budu věnovat uniformě policejní. Se vznikem Československého státu v roce 1918 vznikla potřeba vzniku policie a četnictva. Četnictvo mělo od počátku uniformu, podobnou tehdejšímu vojenskému stejnokroji. Základní tmavozelená barva uniforem byla stále zachovávána. Za 1. světové války byly četníci, nasazení ve frontových oblastech vybaveni vojenskými polními uniformami v krycích odstínech šedé barvy. Četnická uniforma měla určité markanty, které se zachovaly u všech následných typů uniforem – červené výložky a žluté knoflíky, které byly u důstojníků pozlacené. Jako pokrývka hlavy byly zavedeny helmy. Četník musel vystupovat na veřejnosti vždy v čisté a předpisově upravené uniformě s poboční zbraní. Četník na obchůzce kráčel po vojensku, vážně, důstojně a svým způsobem odměřeně, aby měl čas pozorovat vše, co se dělo v jeho okolí. Toto pravidlo bylo základem pro četníkovu pátrání, pozorování, styk s veřejností a získávání poznatků o místech i osobách⁷.

⁷ MACEK, P. a UHLÍŘ, L. Dějiny policie a četnictva I. Praha: Themis, 1997.

2.1 Historie vývoje policejní uniformy v ČR od První republiky do r. 1998

Od První republiky do roku 1998 prošla policejní uniforma zdoluhavým vývojem a vždy se do vzhledu stejnokroje jednoznačně promítala státní symbolika. Na její podobě se odrážely zejména požadavky vycházející z politického zřízení a požadavky na funkčnost. Zásadní změny ve vývoji uniformy proběhly v letech 1919, 1931, 1952, 1974 a 1993.

2.1.1 Období první republiky

V souvislosti s vytvořením samostatného Československého státu dne 28.9.1918 se na úseku bezpečnosti řešil bezpečnostní aparát, jehož organizace byla převzata z bývalého Rakouska – Uherska. Jednalo se o dva samostatné bezpečnostní orgány – četnictvo a policii.

Četnictvo bylo vojensky organizovaným sborem, jehož úkolem bylo udržovat pořádek a bezpečnost na celém území republiky. Organizace četnictva vycházela ze správního členění státu. Nejnižší složkou byly četnické stanice, poté okresní velitelství, četnická oddělení zemská velitelství a generální velitelství při ministerstvu vnitra. Četníci vykonávali službu v šedozelených stejnokrojích, límcové výložky a nárameníky s hodnotným označením byly v červené barvě. Četnické uniformy se skládaly z:

- čepice, která byla vyrobena ze sukna nebo z česané příze v barvě stejnokroje, spodní část čepice byla vyztužená a potažená pásem v barvě výložek. Po stranách byly umístěny knoflíky, kterými byl připnutý podbradník pro generály ozdobený zlatou stužkou a pro důstojníky stříbrnou. Četníci na zkoušku měli na čepici pouze šedozelenou z hedvábí tkanou stužku. Střední státní znak byl u četníků ocelově-šedě modřený, pro strážníky byl státní znak postříbřený na čtvercovém ocelově-šedém podkladu, pro důstojníky byl znak postříbřený a pro generály byl celý zlacený. Štítek čepice byl kožený, černé barvy.
- Blůza byla šita z jemného sukna, vzadu s rozparkem, kapsy byly kryty patkami, na límci byly připnuty límcové odznaky a na rameno ramenní páska na distinkce

(hodnostní označení). Výložky na límcích byly šarlatově červené, pro lékaře černé, pro důstojníky fialové. Na knoflíkách byly iniciály Č.S..

- Kalhoty byly šedozelené barvy s lemovkou barvy výložek v postranním švu.
- Plášť měl ramenní pásky s distinkcemi, na levém rukávu byl štítek s číslem, které označovalo zemské četnické velitelství. Boty byly černé nebo hnědé. Během existence se uniforma několikrát změnila. Hodnostní označení bylo obdobné jako u armády.

Ženy tehdy ve sboru nesloužily ani jako administrativní pracovníce, proto se s prvky ženské módy v uniformě četnictva nesetkáváme.

Ve statutárních městech působila policie. Podle významu a velikosti měst byly zřizovány státní policejní úřady, například policejní ředitelství, policejní komisariáty, pohraniční policejní komisariáty. Státní policie byla tvořena sborem neuniformované stráže. Jeho členové vykonávali zpravodajskou, vyšetřovací, dohlížecí a pátrací službu a zabýval se spáchanými kriminálními a politickými delikty. Člen neuniformované stráže bezpečnosti se prokazoval služební legitimací nebo služebním odznakem. Sbor uniformované stráže bezpečnosti prováděl činnost výkonnou např. eskorty a střežení vězňů, obchůzky a další činnosti stanovené služebními předpisy. Výkon služby prováděli strážníci v uniformách v kombinaci barev tmavě modré a černé s funkčním označením na červených límcových výložkách.

První změny stejnokrojů proběhly v dubnu roku 1919 a to v souvislosti se vznikem politické policejní služby. Spočívaly jen ve změnách rukávového označení, pokrývek hlavy a některých drobnějších doplňcích. Také byla povinnost nosit uniformy při výkonné službě na veřejnosti. Znatelné změny zaznamenaly tyto uniformní součásti:

- Čepice byla vyrobena z jemného sukna nebo česané příze a byla vypodšívkovaná. Objem horní části na všech stranách přesahoval spodní a byl oddělen lemovkou v barvě výložek. Vpředu byl připevněn zlacený kovový státní znak. Kolem čepice byla zlatá šňůrka a na každé straně jeden knoflík, na kterém byl přichycen podbradník ze zlacených šňůrek. Rukávové hodnostní označení měli i členové uniformované stráže, pro které byly zavedeny i přilby.
- Přilba byla vyrobena z černé ztužené plsti. Na přední části přilby byl na tmavočerveném podkladu umístěn zlacený státní znak. Přilba byla ozdobena

zlaceným kovovým páskem a po stranách měla kovové růžice, které připojovaly kovový podbradník. Okraj přilby byl lemován zlacenou žestí.

- Blůza byla ušita z tmavomodrého sukna, na zadní část byl umístěn rozparek. Stojací límec měl na koncích výložky červené barvy, kde bylo vyznačeno hodnostní označení.
- Černý plášť byl v šířce kapsy rozstřižen, aby mohla být tímto otvorem prostrčena šavle. Límec měl na každé straně výložku.
- Ke stejnokroji patřila i pláštěnka s kapucí.
- Kalhoty byly černé a ve švech měly všity lemovku v barvě výložek. V letních měsících se nosily kalhoty světlé plátěné.
- Černé kotníčkové boty nesměly mít žádné ozdoby.

Další podstatná změna uniforem pochází z roku 1931. Čepice a blůzy členů policejní správy byly tmavě zelené, členů sboru uniformované stráže bezpečnosti tmavě modré. Blůza byla ušita z jemného sukna nebo česané příze barvy tmavomodré a byla střižena v takové délce, aby při napjaté ruce dosahovala do polovičky dlaně. Zadní část měla od pasu dolů rozparek, přední část sedm knoflíků a čtyři kapsy s patkami na knoflíček. Stojatý límec byl opatřen dvěma háčky na zapnutí a na konci výložkami červené barvy, kde bylo růžicemi vyznačeno služební postavení. Všechny kategorie

měly černé kalhoty a pláště a nové hodnostní označení, které bylo přesunuto z rukávů na límce blůzy. Služební pokrývka hlavy byla černá plstěná přilba, která měla vpředu zlacený kovový odznak, na jehož tmavočerveném podkladu byl střední státní znak. Přilbu užívalo mužstvo ve službě hlídkové, pohotovostní, asistenční, pořádkové, inspekční atd. Se schválením přednosty policejního úřadu mohlo mužstvo ve službě nosit čepice tzv. brigadýrky (čepice s kšiltem, vrchní spodní část je oddělená lemovkou. Vedle brigadýrky byla užívána i lodička z modrého sukna s česané příze, jejíž nátýlník byl opatřen lemovkou barvy výložek. V zimním období byla používána černá kožešinová čepice zvaná papácha z persiánu se znakem a s černým soukenným dýnkem.

Dále byly zavedeny zvláštní výstrojní součástky pro speciální útvary. Členové plavebního oddílu a členové motorového oddílu dopravní stráže nosili ve službě místo přilby automobilistickou kuklu z černé kůže se znakem na přední straně a automobilistické kabáty a kalhoty, v zimě černé kožené a v létě z bledozelené impregnované látky. K této výstroji patří také kožené kamaše a brýle. Uniformy byly doplněny speciálními odznaky. Dopravní stráž nosila oválný kovový štítek červeně smaltovaný s nápisem „Dopravní stráž“. Informátoři nosili obdélníkový kovový štítek tmavomodře smaltovaný s nápisem „Informátor“. Odznaky byly zavěšeny na levé straně hrudi na knoflíku kapsy blůzy nebo na knoflíku pláště. Mimo četnictva a policie ještě existovala v jednotlivých obcích komunální policie (obecní strážníci). Jejich výstroj a výzbroj stanovovala každá obec samostatně dle svých potřeb a finančních možností.

(rok 1931)

(rok 1937)

(rok 1938)

2.1.2 Období II. světové války

V souvislosti s nástupem fašismu v Německu došlo v roce 1936 v ČSR k vytvoření zvláštního bezpečnostního sboru – Stráž obrany státu, který měl zajišťovat ostrahu státních hranic v případě mimořádné situace. Její činnost spočívala ve zpravodajské službě a připravovala vojenskou ochranu státních hranic. Stráž bezpečnosti státu tvořili příslušníci četnictva a policie, finanční stráž a vojáci v záloze.

V období II. Světové války v letech 1939 – 1945 byly policie a četnictvo ve své činnosti podřízeny německým bezpečnostním orgánům. Na území Čech a Moravy se vytvořil nový státní útvar – Protektorát Čechy a Morava. Nadále zde působila část policie a četnictva, ale rozhodující slovo zde měly bezpečnostní orgány německé Sicherheitsdienst a Geheime Staatspolizei. Organizace protektorátní policie byla řešena podle říšského vzoru, kde četnická služba zůstala beze změn. Protektorátní policie se dělila na složku uniformovanou (vládní, obecní, požární a ochranná policie) a složku neuniformovanou (vládní, obecní a kriminální policie). S postupem Sovětské armády na naše území vznikaly na osvobozeném území ČSR bezpečnostní formace, které podléhaly národním výborům a existovaly pod názvy Národní stráž, Revoluční gardy. Při výkonu služby byli příslušníci označeni červenou páskou na levé paži. Členové revolučních gard v Praze byli označeni bílou páskou s červenými písmeny RG a razítkem závodu. V roce 1941 byly na stejnokrojích zavedeny nárameníky, kam byly z límcových výložek převedeny hodnostní označení. Okraje blůzy, límce a patek lemovalo sukno barvy výložek. Důstojníci jízdních oddílů měli na levém rameni blůzy zlatý nárameník. Černý plášť měl dvě řady knoflíků, kapsy byly zakryty patkou. Ke stejnokroji patřila pláštěnka s kapucí, nepromokavý plášť a černé kalhoty s lemovkou v barvě výložek. V létě se nosily světlé plátěné kalhoty. Rajtky – kalhoty do bot byly černé, u jízdních oddílů šedé. Černé kotníčkové boty bez ozdob.

(dopravní policista, rok 1938)

V roce 1945 schválila vláda hlavní zásady výstavby nového bezpečnostního aparátu, jehož zásadní změnou oproti minulým obdobím bylo vytvoření jednotného bezpečnostního sboru. Nový sbor měl být vytvořen z části bývalého četnictva a policie, pohotovostních jednotek a nových mladých lidí. Organizace nového bezpečnostního sboru dostala název Sbor národní bezpečnosti a zahrnoval složky jako je:

- Pořádková služba
- Kriminální služba
- Zemské odbory bezpečnosti – zpravodajská služba
- Státní bezpečnost
- Pohotovostní pluk 1 Národní bezpečnosti (NB) – ochrana hranic

Přeměna bezpečnostního aparátu probíhala postupně a celý tento složitý proces se odrážel i na sporech o vnější označení Sboru národní bezpečnosti (SNB) – barvu a střih stejnokroje. Po dlouhých jednáních byl v druhé polovině roku zaveden jednotný stejnokroj pro SNB. Jako oficiální stejnokroj byl zaveden stejnokroj četnictva předmnichovské republiky. Zpočátku sloužili někteří příslušníci ve stejnokrojích zkombinovaných ze součástí z různých druhů uniforem, které byly na rukáve označeny páskou NB. Příslušníci bývalé policie a četnictva konali z počátku službu ve

svých starých uniformách a nově nastoupení příslušníci absolvovali výcvik v civilním oblečení. Všechno oblečení doplňovala červená páska s nápisem SNB, která byla nošena na levém rukávu. Pohotovostní pluk 1 NB byl vystrojen ze zbytků tropické výstroje německé Rommelovy armády a to z krátkých kalhot, tropiko plátěné blůzy a poloplátěných bot. Později byly uniformy doplňovány z četnických zásob, rajtky a četnické čepice (lodičky). Do konce roku 1945 byly uniformy příslušníků SNB sjednocovány. Příslušníci byli postupně vystrojováni soukennými stejnokroji jednotné šedozelené nebo šedomodré barvy. Příslušníci Pohotovostního pluku byli postupně vystrojováni stejnokroji barvy khaki.

Počátkem roku 1946 vznikl pohraniční útvar SNB, který zabezpečoval střežení státní hranice. Na přelomu 40. a 50. let byla z pohraničního útvaru vytvořena Pohraniční stráž SNB, která byla tvořena vojáky základní vojenské služby. Příslušníci pohraniční stráže vykonávali službu ve stejnokrojích barvy khaki, příslušníci Dunajské Pohraniční stráže používali námořnické uniformy. V roce 1991 byla Pohraniční stráž zrušena.

V srpnu roku 1946 vydal ministr vnitra výstrojní předpis pro příslušníky SNB, který sjednocoval bezpečnostní složky po vnější stránce a povoloval donošení starých stejnokrojů až do roku 1947. Nový stejnokroj měl barvu khaki, pouze bezpečnostní letectvo mělo stejnokroje šedomodré barvy. Stejnokroj sboru národní bezpečnosti se dělil na služební, vycházkový a společenský. Stejnokroj se skládal z:

- Služební čepice (lodička), která byla v barvě stejnokroje, na levém postranním dílu byl připevněn malý státní znak z plechu, u gázistů byl stříbřený a u důstojníků zlacený bez distinkcí. Lodička se nosila posunuta k pravému uchu.

- Vycházková a společenská čepice měla barvu stejnokroje a v přední části se štítkem, na přední straně státní znak s mečem, pro důstojníky zlatý, pro gázisty stříbřitý. Ušitá byla ze sukna nebo česané příze, na každé straně měla knoflík

s meči, na kterém byl uchycen podbradník. U letectva byl podbradník na čepici černý jinak hnědý.

- Blůza byla ušita z vlněné látky s otevřeným límcem s našitými bočními a náprsními kapsami s příklopkou, nárameníky karmínově červené barvy s lemovkou stejnokrojové barvy, knoflíky s meči pro důstojníky zlaté, pro gážisty stříbřité.
 - Vycházková blůza s látkovým pásem, společenská bez náprsních kapes a látkového pásu. Klopy a límec byly přizpůsobeny tvarem civilnímu jednořadému saku.
 - Společenská blůza byla jednořadá, bez látkového pásu a náprsních kapes. Dvě boční kapsy byly šikmo střižené s příklopkami. V pase byla blůza probraná a na zadní části byl rozparek.
 - Zimní bunda měla uzavřený límec pošíty kožešinou.
 - Kalhoty byly ušity bez záložek, na levé nohavici byla našita hladká kapsa s příklopkou.
 - Plášť se mohl nosit otevřený i uzavřený ke krku. Na zadním dílu pláště byla dvoudílná pásová spona, dole byl rozparek.
 - Košile měla světlejší odstín barvy khaki než stejnokroj, vázanka měla tmavší odstín než košile (pro letectvo byla blankytně modrá s odepínacím límcem, vázanka byla černá). Ke společenskému a vycházkovému stejnokroji se nosila bílá košile a černá vázanka.
 - Obuv byla služební a vycházková. K vycházkovému stejnokroji byly určeny hnědé polobotky, ke služebnímu černé.
- V letních měsících bylo možné nosit stejnokroj z plátna nebo jiné letní tkaniny,

ale musel tvarem a barvou vyhovovat předpisům. V zimních měsících bylo možné nosit šály v barvě khaki nebo kožešinové límce na plášti. K výstroji patřil také služební pás, pouzdro na pistoli z hnědé kůže a brašna.

V dalších letech byla zavedena jednotná výstroj pro sport, kterou tvořila tepláková souprava khaki s rudým sedlem, rudé tílko a khaki trenýrky. Zrušen byl látkový pásek u vycházkové blůzy a kapsa na služebních kalhotách.

V roce 1952 byly zavedeny změny ve vystrojování příslušníků. Podle příslušnosti ke složce, ke které byli příslušníci zařazeni, se dělily i stejnokroje. Pro členy veřejné bezpečnosti byl zaveden švestkově modrý stejnokroj vojenského střihu. Čepice byla modrá s černým podbradníkem a štítkem, lemovka byla ve višňové barvě. U baretu byla lemovka také ve višňové barvě. Na čepici byl nový odznak – pěticípá hvězda se zlatým lemováním a stříbrným lvem malého státního znaku. Vycházkové kalhoty měli na vnější straně všitou lemovku višňové barvy. Knoflíky u vycházkového i služebního stejnokroje byly zlaté a místo zkřížených mečů měly vyraženou pěticípou hvězdu. Vojenský střih a zlaté knoflíky byly stejné pro důstojníky a poddůstojníky SNB. Barva stejnokroje příslušníků Veřejné bezpečnosti byla modrá, u ostatních khaki. Příslušníci dopravní služby VB nosili v letech 1957- 1961 jako součást letního služebního stejnokroje bílou blůzu. Na výložkách nosili ozubené kolo s osobním autem.

V roce 1962 se na všech stejnokrojích zrušily červené paspule a lemovky. Také byly zavedeny služební stejnokroje v pastelově modré barvě. Se zavedením nového státního znaku se v roce 1963 změnil i čepicový znak na rudě smaltovaný se stříbrným lvem uprostřed, který měl na prsou znak Slovenska a nad hlavou obrys pěticípé hvězdy. Podle nového předpisu z roku 1964 byl stejnokroj u VB modré barvy a u pohraničních oddělení VB khaki barva stejnokroje. Byl zaveden béžově šedý lehký plášť, modrá bundokošile pro VB, bílá bundokošile pro dopravní policii a khaki pro ostatní. Přestrojování novými stejnokroji bylo prováděno postupně po jednotlivých krajích z důvodu pomalejší výroby. Příslušníci dopravní služby používali bílé doplňky, dýnko na čepici, rukávničky, rukavice. Na motocyklu používali kožený oblek.

Další změna stejnokroje přišla v roce 1967, kdy byl zaveden jednotný stejnokroj v olivově zelené barvě a nosil se v zimním i letním období. Stejnokroj byl složen z blůzy, kalhot, čepice se štítkem, stejnokrojové košile v barvě khaki a hnědé vázanku,

služební pás, hnědé polobotky a hnědou brašnu na spisy. V chladném počasí se používal olivově zelený plášť. V zimních měsících se nosila ve službě šála, kožešinová čepice, kožešinový límec a hnědé kožené nebo khaki pletené rukavice. Příslušníci VB , kteří konali službu u kontroly silniční dopravy, nosili při řízení dopravy bílý povlak na čepici, bílou košili a bílé doplňky. Vycházkový stejnokroj byl olivově zelený a při slavnostních příležitostech se nosila bílá košile a hnědá kravata. V této době se setkáváme s prvními prvky ženské módy v uniformě, a to, že do stejnokroje byla zařazena sukně.

V roce 1974 byl pro slavnostní a společenské příležitosti zaveden do výstroje SNB společenský stejnokroj petrolejové barvy s čepicí se štítkem. Blůza měla červené nárameníky. Kalhoty byly v běžném provedení, sukně měla na předním díle dva protizáhyby. Čepice pro muže byla s podbradníkem, pro ženy bez podbradníku. Odznak byl umístěn uprostřed čepice. Plášť měl všité červené nárameníky a pás se sponou. Blůzu doplňovala bílá košile s tmavošedou kravatou.

2.1.3 Vznik Policie České republiky

Po roce 1989 byl zrušen Sbor národní bezpečnosti. V roce 1991 byly zřízeny policejní sbory. Příslušníci policie i nadále vykonávali službu ve stejnokrojích olivové barvy, které prošly malými úpravami.

V roce 1992 se začaly zavádět nové modré stejnokroje. Základní stejnokroje se pro pořádkovou policii skládaly z šedých kalhot s tmavošedým lampasem a světlomodrá košile s tmavomodrými doplňky. Pro dopravní policii bílá košile s černými doplňky. Košile byly ušity s krátkým i dlouhým rukávem a na levém rukávu značil příslušnost k policii rukávový znak, který byl tvořen velkým státním znakem s nápisem policie, stejně tak i u bundy, pláště a saka. Doplnkem košile je i modrá kravata. Modrá čepice pro pořádkovou policii a bílá pro dopravní policii. Ženy mohou nosit sukně a klobouček v modré barvě. V policii je pořádková policie, dopravní policie, cizinecká a pasová policie, ochranná služba, letecká služba policie a kriminální policie. Hradní policie je vystrojena stejnokrojem, kde je základní barva tmavě modrá v kombinaci se světle modrou. Uniforma hradní policie je shodná s uniformou hradní stráže. Účelem této odlišnosti je ochrana prezidenta, aby nemohl k jeho blízkosti proniknout ani „běžný“ policista. Uniforma hradní policie je tedy koncipována podle návrhu uniformy hradní

stráž, kterou navrhoval Theodor Pištěk a jejíž současné užívání bylo s příchodem prezidenta Václava Klase na Pražský hrad ohroženo. Ohrožení spočívalo v tom, že Theodor Pištěk nesouhlasil s tím, aby uniforma hradní stráže byla totožná jako za předcházejícího prezidenta Václava Havla, pro kterého návrhy uniformy udělal.

Významnou změnu do výstroje příslušníků policie České republiky přinesl rozkaz ministra vnitra z roku 1993, kterým byl zařazen stejnokroj v kombinaci barev tmavě modré a šedé. Součástí stejnokroje je i společenský stejnokroj, který je určený pro slavnostní a společenské příležitosti.

2.2 Současné pojetí policejní uniformy

Uniformy současné doby vznikly v roce 2008, kdy byl vydán závazný pokyn policejního prezidenta o služebních stejnokrojích Policie České republiky. Tento závazný pokyn byl několikrát novelizován. Mezi tyto stejnokroje patří např. současný služební stejnokroj, služebně pracovní stejnokroj, stejnokroj na motocykl, stejnokroj hradní policie, letecký a společenský stejnokroj.

Základní součástí stejnokroje jsou šedé kalhoty s tmavošedým lampasem, světlomodrá košile s dlouhým nebo krátkým rukávem s tmavomodrými širokými lemy na náprsních kapsách. Na zimu byly zavedeny termokalhoty, čepice se štítkem, u policistek je možné použít klobouček, baret, blůza, sako, bunda, parka – všechny tyto součásti stejnokroje jsou tmavomodré barvy, polokošile světle modré barvy, pulovr a vesta v kombinaci tmavomodré a světle modré barvy, kalhoty, u policistek sukně nebo kalhotová sukně šedé barvy. Opasek, polobotky celoroční, u policistek samostatně opatřené černé lodičky, zimní kotníčkové boty černé barvy, vázanka, nárameníky a šála tmavomodré barvy. U dopravní policie jsou košile, polokošile, čepice se štítkem a opasek v bílé barvě. Novinkou u dopravní policie je zavedení reflexní parky, která je celá ze zelenožlutého reflexního materiálu a nepromokavé kalhoty. V poslední době jsou policisté vystrojováni polokošilemi z pohodlných nemačkových materiálů v modré, žluté a bílé barvě s reflexními nápisy policie. Na levém rukávu košil, svetřů, sak a bund je rukávový znak se státním znakem a nápisem policie. Policista pořádkové policie doplňuje stejnokroj reflexní vestou žluté barvy. U jízdní policie jsou policisté vybaveni černou koženou bundou, jezdeckými botami, do kterých jsou zasunuty šedé

kalhoty a přilbou. U služby rychlého nasazení mají policisté u stejnokroje baret v červené barvě. Stejnokroj hudby hradní stráže se skládá z čepice se štítkem, saka z tmavomodré barvy, modré nebo bílé košile, šedých kalhot a černých polobotek.

Společenský stejnokroj je zaveden k reprezentačním účelům a ke slavnostním a společenským příležitostem.

Služebně – pracovní stejnokroj je tvořen pracovními kapsovými kalhotami a blůzou černé barvy, na rukávu je blůza označena státním znakem s nápisem policie, na zádech je našitý suchý zip na připevnění žlutého nápisu policie a totéž na předním levém díle nad kapsou na připevnění identifikačního čísla a malým žlutým nápisem policie. Pod blůzou se používá černé triko se žlutými nápisy. Jako pokrývka hlavy se k tomuto stejnokroji nosí baret nebo kšiltovka s nápisem. Jako pracovní oděv byla vyrobena i jednodílná kombinéza z černé barvy a černá mikina. Stejnokroj může být doplněný o taktickou vestu.

2.3 Policejní uniforma jako společenský symbol i metafora

2.3.1 Policejní uniforma jako společenský symbol

Symbol pochází z řeckého slova symbolon, které znamená poznávací znamení, emblém, značka. Celý lidský život je provázen symboly. Využívání a vlastně samotná potřeba existence symbolu vznikla v době, kdy bylo v rámci interpersonálních vztahů nutno zajistit bezpečnou komunikaci. Typickým příkladem využití symbolu je způsob dokazování posla o tom, že skutečně nese zprávu od konkrétní osoby. K tomuto účelu v minulosti sloužily různé věci osobní povahy, o kterých adresát věděl, že posel donese

nebo adresát poznal, že se jedná o věci konkrétní osoby a tím se přesvědčil, že se jedná skutečně o zprávu od konkrétní osoby. Později předávání různých věcí bylo nahrazeno pečeti.

Dalo by se tedy říci, že symbol je vlastně druh znamení, které se vysvětluje samo skrze počáteční společenskou dohodu o významu. Symboly jsou dány zvykem, dohodou, je to ustálený kód, na němž jsme se v rámci nějaké kultury dohodli. Se symboly se setkáváme v každodenním běžném životě. Mezi symboly můžeme zařadit například dopravní značení, barvy nebo různé signály jako kouř. Se symboly se setkáváme ve všech oblastech společenského života. Mezi politické symboly můžeme zařadit třeba státní vlajku, znak republiky. Jsou to symboly, které samy vysvětlují, o jakou zemi se jedná. Mezi symboly této skupiny bezesporu můžeme zařadit také bílý prapor, který odedávna symbolizuje příměří. Mezi politické symboly také patří symboly vyjadřující ideologii. Každý ví, co symbolizuje hákový kříž nebo srp a kladivo. Symboly nacházíme také v náboženství nebo ve sportu. Typickým sportovním symbolem je zlatá medaile nebo symbol pěti spojených kruhů. Symboly jsou všude kolem nás, aniž bychom si to uvědomovali.

Pokud se vrátíme k otázce policejní uniformy jako společenskému symbolu, tak bychom mohli říci, že tak jako je červená barva symbolem lásky, tak je uniforma v dnešní době vnímána jako symbol moci. Mnoho lidí se na policistu nebo policistku v uniformě nedívá jako na člověka, ale jako na mocnost, která nám vládne. Pro mnoho lidí je policejní uniforma vnímána spíše negativně a vnímají ji jako symbol korupce, arogance a neochoty. Negativním vnímáním policie jako celku občané vnímají negativně také policejní uniformu jako symbol člověka, který má dělat, to co se mu nařídí, jako člověka, který tzv. nemyslí. Toto vnímání policejní uniformy je dáno dnešní společností a politickou situací ve státě, kdy ve sdělovacích prostředcích běžně slýcháme, jak je policie špatná, že policisté nic nedělají, že „nás“ lidi stojí spousty peněz, ale není u nich dovolání, když občan potřebuje pomoci. Existuje ale spousta lidí, kteří policejní uniformu vnímají pozitivně. Kdybychom se zeptali občana, kterému policie pomohla při řešení problému, občana, kterému nebyla udělena pokuta, ale policista přestupek vyřešil tzv. domluvou, nebo penzisty, kterému policista pomohl při přecházení silnice, tak bychom se zřejmě dozvěděli, že pro tyto občany policejní uniforma je symbolem pomoci, odpovědnosti, tvrdé a poctivé práce. Dalo by se říci, že

vnímání policejní uniformy jako symbolu je do značné míry ovlivněné našimi vlastními zkušenostmi s policií jako s organizací. Podle tohoto měřítka byla policejní uniforma vnímána odnepaměti, ale v historii byla policejní uniforma vnímána také jako symbol dobrého společenského postavení, a to zejména v době první republiky. V dnešní době policejní uniformu málokdo, snad jen pár jedinců vnímá jako symbol dobrého společenského postavení. Je to dáno dnešním způsobem života a dnešním vnímáním společnosti jako celku, kdy pro tzv. dobré společenské postavení jsou jiná měřítka, zejména měřítka finančního zajištění, volnosti v rozhodování o vlastním způsobu života, přičemž tato měřítka policie obecně nesplňuje. Z tohoto pohledu je policejní uniforma v dnešní době vnímána spíše jako symbol špatného společenského postavení, o které není takový zájem jako v minulosti.

Na policejní uniformu jako symbolu se lze ale dívat i z jiných hledisek. Pro mnohé může být policejní uniforma třeba sexuální symbolem. Ačkoliv se toto může jevit jako málo pravděpodobné, nelze tuto symboliku zcela vyloučit. O tomto názoru vypovídá zejména užití policejní uniformy v různých filmech se sexuální tematikou. Nelze zřejmě předpokládat, že pokud se někoho zeptáme, co pro něj symbolizuje policejní uniformu, odpoví, že je to pro něj sexuální symbol, ale můžeme se často setkat s tím, že zástupně mnoho z nás policejní uniformu může jako sexuální symbol vnímat.

Dosud uvedené lze tedy shrnout tak, že nelze říci, že by policejní uniforma byla nějakým jednoznačným symbolem pro všechny, tak jako je tomu třeba u červené barvy na semaforu, která ve většině z nás evokuje symbol pokyn k zastavení, stůj. Policejní uniforma je pro každého z nás vnímána individuálně, podle toho jaké zkušenosti s policií jako celkem a tedy zástupně i s policejní uniformou máme.

2.3.2 Policejní uniforma jako metafora

Metafora je součástí našeho běžného mluveného projevu, ačkoliv se nejvíce používá v poezii. Jedná se o přenášení významu na základě nějaké podobnosti. Metafora je vlastně jakési obrazné vyjádření na základě podobnosti tvaru, místa, struktury, množství, funkce. Druhem metafory je tzv. personifikace, což je přenášení vlastností živé bytosti na neživé věci nebo pojmy.

S metaforou se setkáváme i při vnímání policejní uniformy. Nejčastěji se s tímto setkáme v různých vysílacích relacích médií, která se zaměřují na monitorování silniční dopravy posluchači. V takovýchto relacích se můžeme dozvědět, že „žabičky grilují“, že „švestičky chytají“, že „hluchavky si připravují nádobíčko“. Ve všech těchto a podobných případech se jedná o sdělení, že příslušníci policie, tedy uniformovaní policisté, plní úkoly vyplývající z právních norem.

Tyto metafory policejní uniformy vycházejí zejména z barevného provedení policejní uniformy. „Žabičky“ vycházejí z dřívějšího barevného provedení policejní uniformy, kdy policejní uniforma byla zelená. Ačkoliv barva současné policejní uniformy je šedo – modrá, neustále se používá uvedená metafora vycházející ze zelené barvy. „Švestičky a hluchavky“ jsou velmi oblíbenou metaforou, kterou často a rádi používají sami policisté. Je to jakési vnitřní rozlišení mezi policisty zařazenými na obvodních odděleních a na dopravních inspektorátech. Metafora vychází také z barevného provedení, kdy policisté na obvodním oddělení jsou „švestičky“, neboť jím jsou určeny košile modré barvy a modré pokrývky hlavy. „Hluchavkami“ jsou označováni naopak policisté zařazení na dopravních inspektorátech, kteří oblékají bílé košile a bílé pokrývky hlavy.

Můžeme se setkat i s jinými metaforami k policejní uniformě, ale uvedené jsou nejtypičtější.

3. Výtvarná část

3.1 Témata obsahově spojená s uniformitou a jejich uplatnění ve výtvarném typu výchovy

Témata spojená s uniformitou a tedy s módou, nejsou příliš častou součástí vzdělávání ve výtvarné výchově, i když rozhodně nemůžeme tvrdit, že by někteří učitelé toto téma výborně nevyužili. Jeho problematika může být spojena s pocitem, že je to holčičí zábava a pro pánskou část třídy nezajímavá, což ale nemusí být pravda. Jedná se zcela určitě o téma, které je pro žáky náročné, protože se často pojí s uspokojivou schopností zobrazit lidskou figuru. To většinou netrápí žáky mladší, kteří dokážou s nadsázkou a k vlastní spokojenosti zpodobnit člověka, ale může být velmi problematické pro žáky v období tzv. krize dětského výtvarného projevu (mladší pubertální věk), kdy ruka nedokáže vytvořit to, co by si hlava přála. Ztvárňování postavy bývá tedy pro tyto žáky složité a vyžaduje práci na zlepšení, praxi a zkušenosti. Přesto se domnívám, že tato témata, pokud jsou vhodně koncipována, mohou být zařazena do výtvarné výchovy v jakémkoliv věku.

Konkrétně téma uniformy může být výzvou k hlubšímu uchopení tohoto fenoménu ve výuce výtvarné výchovy. Příkladem zdařilého výsledku mohou být práce žáků ze Základní umělecké školy v Mělníku, kteří zakomponovali společně s Policií ČR do výtvarné výchovy téma *Prevence trochu jinak*. Jejich výsledkem jsou každoročně krásně pojaté obrázky zobrazující práci policistů a tím i prezentace policejní uniformy.

Na této vernisáži byly k vidění obrázky žáků ve věku od sedmi do patnácti let, kdy z těchto prezentací je zřejmé, že žáci se s touto problematikou dokážou vyrovnat a umí uniformu ztvárnit výtvarně.

Pokud bychom se věnovali uniformitě v obecném pojetí, zabrala by tato problematika co do rozsahu samostatnou práci, proto se v této části budu věnovat pouze uniformitě v policejní sféře.

Jak jsem již uvedla, témata spojená s uniformitou nejsou typickými tématy pro výtvarnou výchovu. Přesto se domnívám, že je možné zvolit přiměřené téma s touto problematikou tak, aby je žáci zvládli. Je nutné si uvědomit, že výtvarná výchova není pouze kreslení. Pod výtvarnou výchovou je nutné vnímat také jiné techniky jako modelování, vystřihování, lepení, práce s papírem a jinými materiály. Pod výtvarnou výchovu můžeme zařadit také formy modelační. Ztvárňování policejní uniformy bude zřejmě nejčastější právě kresbou, případně nějakou technikou lepení a vrstvení.

Samotná témata, která by mohla být obsahově spojená s policejní uniformou, by měla být volena přiměřeně věku žáků a to tak, aby současně rozvíjela jejich představivost a dala jim určitou míru volnosti v projevu. Vzhledem k tomu, že tato témata spojená s problematikou policejní uniformy jsou velmi specifická a předpokládají zkušenosti, znalosti, představivost a umělecké vlohy, domnívám se, že tato témata by měla být součástí výtvarné výchovy na speciálních školách zaměřených na výtvarnou výchovu, jako jsou základní umělecké školy.

3.1.1 Témata určená pro děti od šesti let

Jak vyplývá z uvedeného i žáci ve věku sedm let si umí poradit s touto tematikou. U mladších žáků by ovšem měla být volena témata obecnějšího zadání se zaměřením obecně na policejní činnost. Pro tuto věkově nejmladší skupinu, tedy pro děti od šesti do deseti let by mohla být vhodná témata:

- **Návštěva na policejní stanici**
- **Dětský den s policií**

Měla by to být témata vycházející z faktického setkání s policisty.

Také je vhodné, aby byla volena témata, která v krátkém časovém odstupu navazují na zkušenost žáků s policisty, tak aby si žáci dokázali vybavit některé detaily a zážitky, které vnímali a prožili. Zvláště u mladších žáků je krátký odstup od zkušenosti, zážitku po zadání tématu důležitý, neboť děti mají aktivní spíše krátkodobou paměť. Zejména u mladších dětí je vhodné téma sdělit ještě před samotnou zkušeností, nebo v jejím průběhu, tak aby děti věděli, že na příklad po návštěvě policejního oddělení bude následovat výtvarný úkol spojený právě s touto návštěvou. Tímto postupem se dá dětem větší možnost, aby se zaměřili na věci a zážitky, které je oslovili, které se jim líbili. Je možné také z návštěvy pořídit nějaké fotky, které mohou následně sloužit k oživení vzpomínek a zážitků při samotném plnění výtvarného úkolu.

Samotné téma je nutné vhodně formulovat a zvláště mladším žákům přiblížit a objasnit, na co by se mohli zaměřit. Vhodné je na příklad říci, že se dnešního dne půjdou podívat na policejní oddělení, kde budou policisté a policistky, které poznají podle toho, že mají na sobě uniformu a to s modrou nebo bílou košilí, že tito policisté budou mít okolo pasu pásek, na kterém nosí pouta a pistoli. Dále je možné jim přiblížit, že na policejním oddělení uvidí tak zvané vysílačky, kterými se policisté dorozumívají a další zajímavé věci jako speciálně označená a vybavená auta. Právě při této příležitosti, jakési přípravě na návštěvu na policii, je vhodné dětem také sdělit, aby se dobře dívali kolem sebe, protože až se vrátí zpět do školy, tak budou malovat, co se jim na policii líbilo.

Pokud budeme volit výše uvedená témata, tak je velmi pravděpodobné, že děti zvolí malování služebních vozidel, budovy, vybavení.

Aby byl zážitek pro děti intenzivnější, což se samozřejmě následně odrazí i na výtvarném výsledku, je vhodné si, zejména u mladších dětí, průběh návštěvy domluvit a případnou návštěvu na policii si dohodnout dopředu a požádat o praktickou ukázkou policejní práce nebo policejních pomůcek.

(praktická ukázká snímání otisků)

Zvláště u mladších dětí je pro docílení dobrého výsledku velmi důležité, aby si některé policejní pomůcky samy tzv. osahaly.

3.1.2 Témata vhodná pro žáky ve věku od deseti let

V předchozí podkapitole jsem se věnovala tématům vhodným pro děti od šesti let. Tato témata jsou vhodná pro děti do přibližně devíti až deseti let, tedy do věku, kdy žák si ještě osvojuje základní znalosti a dovednosti ve výtvarné výchově. Další věkovou skupinu bychom mohli určit jako žáci ve věku od deseti do dvanácti let. Je to skupina žáků, kteří jsou již zkušenější, dokážou výtvarně ztvárnit složitější úkoly a tedy i konkrétnější témata, ale zároveň na některé může výrazněji dolehnout krize výtvarného projevu (tedy neschopnost dostat vlastním představám o dokonalém obrázku).

Pro tuto věkovou skupinu můžeme samozřejmě volit i obecná témata, kterým jsem se věnovala výše, ale u těchto žáků bychom měli volit témata složitější, jejichž cílem by měl být další rozvoj naučených dovedností. Můžeme volit témata zaměřená více na detail a na samotnou policejní uniformu.

Jako vhodná témata pro žáky do dvanácti let bych navrhovala tato:

- **Policejní kontrola řidičů**
- **Práce policejní speciální zásahové skupiny**
- **Výcvik policejních psů**
- **Policie a koně**

Navrhovaná témata jsou již specifitější, konkretizují očekávaný výsledek, ale přesto nechávají dětem ještě dostatek prostoru pro vlastní fantazii a ztvárnění i obecnějších představ.

I pro tuto věkovou kategorii bych ke ztvárnění témat volila některou z techniky kresby. Děti s většími zkušenostmi by mohly témata řešit také technikou modelování nebo vrstvení. Mohly by využít také různé látky a materiály, kterými mi vyjádřily zadané téma.

Také u dětí v tomto věku je vhodné, aby se fakticky seznámily s prací police. Děti v tomto věku již přesněji vědí, kdo a jak vypadá policista, ale vlastní prožitky a zážitky umocňují u dětí následný výkon. Samotná ukázka práce policistů může být konkrétnější, nemusí směřovat pouze na ukázku třeba služebních vozidel, ale může být zaměřena na ukázku výstroje a výzbroje nebo může být zaměřena na ukázku konkrétního zákroku. Součástí návštěvy u policie může být také beseda přiměřená věku dětí o kriminalitě.

(ukázka výstroje a výzbroje policistů pořádkové jednotky)

Děti v tomto věku již není nutné důkladně připravovat na setkání s policií a na to, čemu by se měly věnovat. Je ale vhodné, i těmto dětem, předem sdělit, že ze setkání budou vypracovávat nějaký úkol. Sdělení samotného tématu předem záleží na individuálním posouzení učitele. Rozhodnutí v tomto směru by mělo vycházet z toho, jaké znalosti, zkušenosti děti mají. Přesto by rozsah setkání s policisty měl korespondovat s plánovaným zadáním. Navrhovaná konkrétnější témata nejsou zcela vhodná na příklad pro návštěvu na dětském dni s policií, neboť tam se můžeme setkat, jak s ukázkou práce s policejními psy, koni, tak s ukázkou silniční kontroly. V tomto případě, pokud děti předem neví, jakým směrem bude následný úkol zadán, tak se může stát, že se zaměří na jiné, pro ně zajímavé skutečnosti a pak nebudou moci dobře úkol splnit. K těmto tématům bych navrhovala setkání s policisty konkrétního zaměření. Vhodná je třeba účast při různých preventivně zaměřených akcích, kdy se děti na příklad fakticky podílí na skutečných dopravních kontrolách.

Výsledkem takto zadaných témat budou nejčastěji kresby s policisty na koních, se psy, policistů v akci při zákroku. Budou zde ale také kresby policejních vozidel a vrtulníků.

Nelze očekávat, že děti v tomto věku se budou více zaměřovat na detaily, na konkrétní součásti policejní uniformy. Toto je patrné z prezentovaných kreseb, kde je policejní uniforma ztvárněna zejména barvou, ale nenalezneme na ní konkrétní detaily.

3.1.3 Témata vhodná pro žáky ve věku od dvanácti let

Žáci ve věku od dvanácti let jsou většinou již zkušenější, relativně dobře ovládají různé výtvarné techniky a i obecná témata, která ztvárňují, se zaměřují na detaily. Tito žáci již dokážou namalovat hezkou postavu, umí zachytit detailní prvky, umí si celkově poradit s kompozicí, s barvami. Žáci tohoto věku dokážou ztvárnit i složitější témata. Vzhledem k uvedenému bych pro žáky od dvanácti let volila témata zaměřená cíleně na uniformu:

- **Současná policejní uniforma**
- **Policejní uniforma v době První republiky**
- **Návrhy nové policejní uniformy**

Navrhovaná témata jsou konkrétní, zaměřená cíleně na uniformu, ale přesto volena tak, aby žák mohl vyjádřit svou představivost. Žáci ve věkové skupině dvanáct plus mají samozřejmě rozdílné zkušenosti. Jinak pojme zadání dvanáctiletý a jinak

čtrnáctiletý žák. Přesto se domnívám, že tato témata jsou žáci tohoto věku schopni splnit. Žáci tato témata mohou realizovat na základě vlastních znalostí a zkušeností, neboť se téměř denně mohou s policisty setkávat. Policie sama provádí v rámci prevence kriminality besedy a návštěvy ve školních zařízeních, neboť děti tohoto věku jsou rizikovou skupinou, na kterou se zaměřují pachatelé trestné činnosti, ale samy některé děti v tomto věku drobnou trestnou činnost páchají. Vzhledem k uvedenému žáci mají povědomí o tom, jak policejní uniforma vypadá a co obsahuje. I přes uvedené je vhodné žáky blíže seznámit s detaily policejní uniformy, tak aby uměly zadané téma zpracovat. Pro tyto účely není bezpodmínečně nutné osobní setkání, mohou být využity různé záznamy a fotografie cíleně zaměřené na součásti policejní uniformy. V případě navrhovaného tématu uniformy za První republiky je vhodné s dětmi navštívit Policejní muzeum v Praze, kde se na exponátech mohou seznámit s detaily historické uniformy a následně, při samotném zpracování tématu, si opět pomoci záznamem nebo fotografií. Téma zaměřené na návrhy policejních uniforem dává žákům možnost projevit svou představivost a nápaditost. Tohoto tématu můžeme využít také pro návrhy symbolů typických pro policii.

Výsledkem takto zadaných témat mohou být takovéto kresby žáků Základní umělecké školy v Mělníku:

3.2 Výtvarné úkoly pro výtvarnou řadu určenou žákům

Abychom, u konkrétního tématu, dosáhli očekávaných cílů, je nezbytné správně formulovat samotný úkol. Žákům, zejména těm mladším, nestačí říci, že mají malovat policistu. Žákům je zapotřebí sdělit, vhodnou formou, přiměřenou jejich věku a zkušenostem, co se od jejich práce očekává, jakými prostředky je možné stanoveného cíle dosáhnout a stanovit časový úsek na zpracování úkolu. Důležitá je také, při stanovování úkolu, motivace žáků ke splnění stanoveného úkolu.

Výtvarný úkol nelze pro všechna výše navržená témata zobecnit. Úkoly k navrženým tématům by měly být individuální pro každé téma, nebo alespoň pro skupinu témat podle věkové vhodnosti, a pro zvolenou konkrétní výtvarnou techniku. V této kapitole bakalářské práce se tedy budu snažit navrhnout výtvarné úkoly pro výše navržená témata, tak aby byly vhodné pro žáky konkrétní věkové skupiny, aby navržené úkoly byly realizovatelné a směřovaly k dosažení cíle, což v téměř všech navrhovaných tématech je policejní uniforma.

Návštěva na policejní stanici a Dětský den s policií jsou témata velmi obecná, a proto s těmito tématy je možné kreativně pracovat. Stanovení výtvarného úkolu k těmto tématům bude závislé na věku žáků, kteří budou úkol plnit.

Pro žáky ve věku do deseti let je vhodné zvolit obecnější cíl a tedy i volnější a snáze realizovatelnější úkol. Cíl, který budeme očekávat, u žáků tohoto věku bychom si mohli stanovit tak, aby namalovali něco, co je zaujalo při návštěvě na policejní stanici nebo na dětském dni s policií. Cíl je velmi obecný a v tomto směru bychom měli volit také samotný výtvarný úkol. Tento by mohl být stanoven třeba takto: Žáci, máte za úkol, pomocí temperových barev a štětců, na bílý list papíru, namalovat, co se vám líbilo při dnešní prohlídce policejního oddělení. Vzpomeňte si, že jste tam viděli nejenom policisty a policistky, ale také kanceláře, služební auta, vysílačky, a hodně dalších zajímavých věcí, které policisté používají (tím můžeme velmi nenásilnou formou nasměrovat žáky k předpokládanému cíli). Vhodné je žákům říci, že nemusí s prací spěchat, pokud to nestihnou dnes, tak si obrázek dokončí na příští hodině. Zejména u

malých žáků není vhodné na ně spěchat. Naopak je vhodné žáky, nejen takto malé, motivovat tak, aby úkol sami chtěli dobře udělat.

Žáci starší deseti let jsou již zkušenější, zvládají již různé výtvarné techniky. Cílem navrženého tématu by u těchto žáků mělo být ztvárnění složitějšího úkolu, zaměřeného stále na obecnější problematiku. Úkol pro tuto skupinu žáků by mohl znít takto: Žáci, vaším úkolem je ztvárnit technikou lepení a stříhání, co vás zaujalo při ukázce policejního zákroku na dětském dni, na kterém jsme se byli podívat. Ke splnění úkolu máte k dispozici nůžky, lepidlo, barevný papír a tužku. Na splnění úkolu máte dvě hodiny. Můžeme dodat, pro motivaci, že obrázky budou vystaveny na služebně policie.

Pro žáky starší deset let jsem navrhla témata zaměřená na samotnou činnost policie. Jsou to témata, která lze ztvárnit několika způsoby a různými technikami. Cílem všech navrhovaných témat pro tuto skupinu žáků je ztvárnit osobu policisty při nějaké jím prováděné činnosti.

Při zvolení tématu **Policejní kontrola řidičů** budeme očekávat výtvarné ztvárnění jednání policisty s řidičem, zastavování vozidla policistou nebo práci s vysílačkou. Úkol k tomuto tématu bychom mohli formulovat takto: Žáci, máte za úkol pomocí úhlu namalovat některý okamžik silniční kontroly. Můžete namalovat zastavování vozidla, jednání policisty s řidičem nebo jednání policisty přes vysílačku. Pro zpracování úkolu využijte černého nebo hnědého úhlu a bílý papír. Obrázek odevzdáte na konci hodiny.

Velice podobně bychom mohli volit zadání úkolu také pro téma **Práce policejní speciální zásahové skupiny**. Pro toto téma bychom mohli volit kresbu na papír nebo modelování, kdy bychom mohli zadat úkol: Žáci, rozdělíme se na dvě skupiny. Jedna skupina pomocí modelovací hmoty vytvoří postavy policistů a druhá skupina vytvoří stejným způsobem osoby v civilním oděvu. Následně si postavy umístíme na podložku tak, abychom napodobili zákrok policistů proti demonstrantům, jak jste viděli při ukázce.

Další dvě navrhovaná témata pro žáky starší deset let, tedy téma **Výcvik policejních psů** a téma **Policie a koně**, jsou vhodná nejen pro kresbu, ale také pro modelování. Žáci v tomto věku ještě rádi pracují s modelínou nebo obdobným materiálem a rádi touto technikou ztvárňují zvířata. Neboť jsou již zkušenější, nemělo by jim dělat větší problémy vytvarovat také osoby, tedy policistu. Úkol pro tato navrhovaná témata by

tedy mohl znít takto: Žáci, byli jsme se podívat na výcvik policejních psů. Vaším úkolem teď bude vytvarovat psa a policistu při výcviku. Pro dokreslení můžete vytvořit také pomůcky, které se při výcviku používají a byly vám představeny. Ke splnění úkolu použijte modelovací hmotu, špejle, nůžky. Úkol zkontroluji na konci hodiny.

Všechna dosud uvedená témata a výtvarné úkoly bychom mohli zadat také starším žákům, kteří by s jejich splněním neměli pravděpodobně žádné problémy. Právě proto jsem žákům starší dvanáct let navrhla témata konkrétnější, náročnější na zpracování. V souvislosti s uvedeným je zřejmé, že i výtvarné úkoly k těmto tématům budou složitější, zaměřena zejména na detaily uniformy. Všechna témata je samozřejmě možné ztvárnit různými výtvarnými technikami. Také u těchto témat budeme nejčastěji volit techniku kresby, ale můžeme zvolit také techniku vrstvení a lepení. Pracovat s látkami, různými druhy papíru, kartonu, barevným filcem a podobně. Zejména u tématu **Návrhy nové policejní uniformy** můžeme nechat rozvíjet fantazii žáků. U tohoto tématu bych výtvarný úkol vyjádřila velmi obecně a skutečně bych nechala žáky projevit svou představivost. Tento úkol bych limitovala zřejmě pouze požadavkem funkčnosti. Úkol by tedy mohl být v této formě: Žáci, byli jsme se podívat v Policejním muzeu v Praze a také jsme nedávno navštívili policejní oddělení, kde jste se osobně seznámili s policejní uniformou. Nyní máte představu o tom, jak vypadala uniforma dříve, jak se měnila a jak vypadá nyní. Vaším úkolem je navrhnout policejní uniformu budoucnosti. Fantazii se meze nekladou. Jediným požadavkem je, aby navržená uniforma byla funkční a použitelná v našich zeměpisných šířkách. Návrhy ztvárněte kresbou temperovými barvami na bílý papír. Pokud návrh nestihnete do konce hodiny, dokončete ho doma a na příští hodině nám každý svůj návrh představí a případně vysvětlí.

Navržená témata cíleně zaměřená na uniformu, tedy téma **Současná policejní uniforma** a **Policejní uniforma v době První republiky** mají za cíl faktické ztvárnění současné nebo historické uniformy. Mohli bychom tato témata ještě konkretizovat a při zadávání úkolu tyto zaměřit na konkrétní části uniforem jako jsou pokrývky hlavy nebo košile. Typičtější ale bude zadání úkolu obecněji, tedy obecně na ztvárnění policejní uniformy s jejími detaily. Úkol k tomuto tématu bude znít asi takto: Žáci, vaším úkolem je, podle předložených fotografií, nakreslit vodovými barvami policistu v uniformě. Při kresbě nezapomeňte na detaily, které jsou nedílnou součástí policejní uniformy.

Z dosud uvedeného tedy vyplývá, že žáci, i mladší žáci, si dokážou poradit s netypickými tématy, jako jsou témata spojená s policejní uniformou. Důležitý u takových témat je hlavně přístup učitele, správná volba tématu, přiměřeně věku a zkušenostem zadaný úkol a správná motivace. Nesmíme zapomínat, že děti jsou tvárné a mají dostatečnou fantazii, aby při vhodné motivaci i těžší úkoly splnili.

3.3 Autorská výtvarná část

Autorskou část jsem pojala jako prezentaci některých typů policejní uniformy tak, jak je policejní uniforma v praxi skutečně využívána, ale také tak, jak činnost policie neznáme. V této části se tedy pokusím na mnou pořízených fotografiích přiblížit, při jakých příležitostech, se určité typy uniformy nosí a podrobněji přiblížím jejich součásti.

Typickou uniformou, tak jak ji většinou všichni známe, je uniforma, kterou oblékají policisté pořádkové a dopravní služby. Jedná se o uniformu, která se skládá z šedých kalhot s černým lampasem, modré případně bílé košile doplněné tmavě modrou vázankou a bundy. Bundy, které policie využívá je více typů. Nové uniformy obsahují bundy v prodloužené délce a jsou tmavě modré s šedými reflexními nápisy POLICIE nebo bundy žluté reflexní s nápisy POLICIE. Tyto uniformy jsou svými reflexními prvky primárně určeny právě pro výkon policejních činností tzv. na ulici. Modrou bundu lze pro vyšší bezpečnost doplnit reflexní vestou.

Pro větší pohodlí a komfort jsou součástí moderní uniformy trika, kterými se nahrazuje dříve výhradní užívání košilí. Trika jsou z prodyšných materiálů a jsou koncipována buď v modré barvě s šedými nápisy POLICIE nebo v reflexní barvě.

Pokud policisté vykonávají práci v kanceláři, tak bývají oblečeni volněji, nejsou ozbrojeni a u košile nemusí nosit ani kravatu, pouze tzv. rozhalenku.

Někdy se i tzv. na ulici můžeme setkat s policisty, kteří jsou oblečeni do tzv. černáků. V podstatě se jedná o oděv, který byl původně určen jako oděv pracovní. Svou pohodlností a možností využití při výkonu služby v terénu, při zákrocích proti demonstrantům se tento oděv stal součástí běžně využívanou policisty a to zejména při službě v nočních hodinách, při pátracích akcích nebo pořádkovými jednotkami. Tento oděv se skládá buď z kalhot a bundy černé barvy nebo z černé kombinézy. Nápisů označujících příslušnost k POLICII jsou zpravidla nalepovací na suchý zip, čímž tento oděv lze při výcviku nosit i neoznačený. Černáky jsou doplňovány černým trikem s nápisem POLICIE.

V této části jsem svou pozornost zaměřila také na činnosti, při kterých policisty běžně nevidáme a to výcvik v tělocvičně. Také na tyto případy uniforma myslí a policisté mohou k výcviku využívat trika s označením POLICIE, které doplňují buď civilními kraťasy, tepláky nebo kalhotami od tzv. čerňáků.

Policejní uniforma mě ale neinspirovala pouze k pořizování fotografií policistů při jejich různorodé činnosti. Policejní uniforma je zajímavý oděv také pro děti, zejména pro ty, kteří mají rodiče příslušníky policie. V takových případech mohou vzniknout spontánně třeba takového fotografie:

Děti při focení policejní uniformy neinspirovaly pouze mě. V různých časopisech, na různých servrech internetu můžeme najít umělecké fotografie dětí v uniformě. Ačkoliv jsem tyto fotografie nepořídila já, nemohla jsem odolat a tyto jsem do autorské části použila, neboť se domnívám, že do této části patří.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na problematiku policejní uniformy a možnost využití témat spojených s policejní uniformou ve výtvarné výchově. Mým cílem bylo přiblížit vývoj policejní uniformy od první republiky do současnosti, poukázat na přesahy pojmu uniformita do módy a hodnot civilní společnosti a zároveň zhodnotit možnosti využití tohoto tématu ve výtvarné výchově skrze návrh výtvarné řady a jeho reflexe skrze vlastní autorskou tvorbu.

Policejní uniforma vyplývá z obecného pojetí uniformity a s touto bezprostředně souvisí. Z tohoto důvodu jsem v první části práce přiblížila základní pojmy, které bezprostředně souvisí s uniformitou. V této části práce jsem se věnovala přiblížení samotného pojmu a historickému vývoji uniformity. Dále jsem se věnovala pojmům dress code, móda, uniforma a oděv.

Po seznámení s tématem a po vymezení základních pojmů v souvisejících s uniformitou jsem se věnovala samotné problematice a vývoji policejní uniformy. Policejní uniformu a její jednotlivé změny, ke kterým docházelo zejména vlivem politických a technologických změn, jsem se snažila popsat a to za období od První republiky až po současné moderní uniformy. Popisem jednotlivých typů uniforem jsem dospěla k závěru, že součásti policejní uniformy jsou téměř stejné, bez ohledu na dobu a politické vlivy. Hlavní důraz vždy byl kladem na funkčnost. Změny, které jsem v této části popsala, byly ovlivněny v dané době aktuálním módním trendem.

Na kapitolu věnující se historickému vývoji policejní uniformy jsem navázala výtvarnou částí. V této jsem se nejprve věnovala návrhu témat, která by mohla být vhodná pro výtvarnou výchovu u dětí. Navržená témata jsme následně specifikovala pomocí stanovení výtvarných úkolů, které jsou pro jednotlivá témata vhodná. Tuto část jsem zakončila cyklem autorských fotografií zaměřených na policejní uniformu.

V průběhu zpracování práce jsem dospěla k závěru, že témata spojená s uniformitou a tedy i s policejní uniformou nejsou běžně využívána ve výtvarné výchově. Podobná témata nejsou běžně volena ani u starších žáků. Při zpracování práce jsem ale zjistila a snažila se doložit, že témata spojená s uniformitou je možné využít také ve výtvarné výchově a pokud jsou děti správně motivovány a při zvolení

přiměřeného a srozumitelného úkolu jsou děti schopné témata s touto problematikou úspěšně zvládnout.

Při zpracování bakalářské práce byly využity metody empirického výzkumu a to zejména metoda indukce, dedukce, analýza, syntéza a metoda srovnávání. Práce vychází zejména z popisu policejní uniformy a ze zevšeobecněných praktických zkušeností.

Použitá literatura a zdroje

BABYRÁDOVÁ, H. Výtvarná dílna. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-705-4

HELUS, Z. Osobnost a její vývoj. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-125-7.

KEUBKE, K. U. 1000 uniforem. Praha: Svojtka, 1 české vydání, 2008.
ISBN 978-80-7352-973-4

KOHLOVÁ, M. 200 výtvarných činností. Praha: Portál, 2010.
ISBN 978-80-7367-820-3

KUTÍLKOVÁ, D. Dějiny odívání. Praha: Lidové noviny, 2008.
ISBN 978-80-7106-934-8.

MACEK, P. a UHLÍŘ, L. Dějiny policie a četnictva I. Praha: Themis, 1997.
ISBN 80-85821-52-4.

MACEK, P. a UHLÍŘ, L. Dějiny policie a četnictva II. Praha: Police History, 1999.
ISBN 80-902670-0-9.

MACEK, P. a UHLÍŘ, L. Dějiny policie a četnictva III. Praha: Police History, 2001.
ISBN 80-86477-01-0.

PÁVKOVÁ J. a kol. Pedagogika volného času. Praha: Portál, 2002.
ISBN 80-7178-711-6.

ŘÍČAN, P. Cesta životem. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5.

ŘÍČAN, P. a KREJČÍŘOVÁ D. Dětská klinická psychologie. Praha: Grada, 2006.
ISBN 80-247-1049-8.

SKALKOVÁ, J. Obecná didaktika. Praha: Grada, 2007, ISBN 978-80-247-1821-7

SKARLANTOVÁ, J. Oděv jako znak. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-330-6.

VONDROVÁ, P. Výtvarné inspirace na celý rok. Praha: Portál, 2007
ISBN 978-80-7367-979-8

Nepublikované materiály Muzea Policie ČR, Ke Karlovu 1, 120 00 Praha 2

Elektronické dokumenty:

Co všechno patří k prvorepublikovému četnictvu. [online] c1996-2012, [cit. 2005-11-27]. Dostupné na www: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/co-vsechno-patri-k-prvorepublikovemu-cetnictvu>

Četnické stejnokroje. [online] c2011, [cit. 2012-02-10]. Dostupné na www: http://www.codyprint.cz/oz_sbory/cetnictvo/index.html

Dopravní výchova v Muzeu Policie ČR. [online]. c2010, [cit. 2012-02-10]. Dostupné na www: <http://www.policie.cz/fotogalerie/dopravni-vychova-v-muzeu-policie-cr.aspx>

Dress Code. [online] c2011, [cit. 2011-09-01]. Dostupné na www: <http://www.mahastudio.cz/slovník/dress-code1>

Dress code pro firmy. [online] c2011, [cit. 2011-09-01]. Dostupné na www: <http://www.promena.cz/firmy/dress-code/>

Historie policie. [online] c2005, [cit. 2011-10-24]. Dostupné na www: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/policie/historie.html>

Historie policie a četnictva. [online] c2005, [cit. 2011-10-24]. Dostupné na [www:
http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/policie/historie.html](http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/policie/historie.html)

Kapitoly z naší minulosti. [online] c2004, [cit. 2011-10-24]. Dostupné na [www:
http://www.policie-cz.eu/historie.htm](http://www.policie-cz.eu/historie.htm)

Nové policejní uniformy. [online]. c2011, [cit. 2011-07-30]. Dostupné na [www:
http://www.superrodina.cz/2011/07/30/jak-se-vam-libi-nove-policejni-uniformy/](http://www.superrodina.cz/2011/07/30/jak-se-vam-libi-nove-policejni-uniformy/)

Policie. [online]. c2010, [cit. 2007-06-04]. Dostupné na [www:
http://www.policie.cz/fotogalerie/policie-cr-akce-deti-17755.aspx](http://www.policie.cz/fotogalerie/policie-cr-akce-deti-17755.aspx)

Policisté mezi dětmi. [online] c2010, [cit. 2011-08-05]. Dostupné na [www:
http://www.policie.cz/fotogalerie/sprava-hl-m-prahy-fotogalerie-policiste-mezi-detmi.aspx](http://www.policie.cz/fotogalerie/sprava-hl-m-prahy-fotogalerie-policiste-mezi-detmi.aspx)

Prevence trochu jinak 2011 [online] c2005-2010, [cit. 2012-09-02]. Dostupné na [www:
http://melnicek.cz/node/7816](http://melnicek.cz/node/7816)

Prevence trochu jinak - akce PČR Mělník. [online]. c2012, [cit. 2012-19-01]. Dostupné na [www:
http://www.zusmelnik.estranky.cz/fotoalbum/vytvarny-obor/prevence-trochu-jinak---akce-pcr-melnik/](http://www.zusmelnik.estranky.cz/fotoalbum/vytvarny-obor/prevence-trochu-jinak---akce-pcr-melnik/)

Preventisté na akcích v roce 2011. [online] c2010, [cit. 2012-01-09]. Dostupné na [www:
http://www.policie.cz/fotogalerie/preventiste-na-akcich-v-roce-2011.aspx](http://www.policie.cz/fotogalerie/preventiste-na-akcich-v-roce-2011.aspx)

Uniformy. [online]. c2005, [cit. 2008-04-06]. Dostupné na [www:
http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/2003/casopisy/pol/0411/patracka_info.html](http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/2003/casopisy/pol/0411/patracka_info.html)

Zebra 2011. [online] c2010, [cit. 2011-09-09]. Dostupné na [www:
http://www.policie.cz/fotogalerie/zebra-2011.aspx](http://www.policie.cz/fotogalerie/zebra-2011.aspx)